

[Első kötéstábla verzó:] Samuelis Erdélyi ab a[nn]o 1768 et falso.

[Előzők rektó:] Ex gratiata oblatione Clarissimi D[omi]ni Samuelis Erdélyi, pastoris Szentesiensis, obtieno Gregorius Dobosi ab a[nn]o 1771. die 26 januar[ii]

[p. 1.] A szentesi reformáta ekklezsiának matriculája, melyben az ő emlékezetes dolgai – t[udni] i[llik] – eredete, változásai, újjulása, épülése, tiszteletes tanítóinak catalogusa, oskoláji, azok[ban] való igazgatóknak neveikkel, rendtartási, eszközei ect. rendszerént való szakaszokban feljegyeztettek a posteritás[nak] kedvéért. A[nn]o 1748. diebus 1. et seq. martii. finit 23. apr.

[p. 2.] Psal. 78. v. 2-4. Nagy bővséggel szóllok régi titkos dolgokról, amellyeket hallottunk és tudunk, és mellyeket a mi atyáink beszéltek minékünk. Nem titkollyuk el azokat azoknak fíjaitól és maradékitól, beszélvén az Úrnak dicséretét és az ő erejét, és az ő tsuda dolgait, mellyeket tselekedett.

[p. 3.]

I. Rész

A szentesi reform[áta] ekklezsiának régiségéről

Jóllehet e keresztyén szent ekklezsiának az evangéliumnak¹ felderült világa után a tiszta és szeplőtelen isteni tisztelet² módgyát bevétele és az igaz hitnek a helvetica confessio szerint való vallása által lett plántáltatásának bizonyos és meghatározott esztendéjét, holnapját és napját nem tudhatjuk, mindazáltal találatnak bizonyos documentumok, mellyekből meghamisíthatatlan erősségekkel állíthatjuk, hogy a boldog reformátiónak e magyar hazába lett alkalmatosságával, a többi keresztyén ekklezsiák között ez is nem utolsó volt. Ugyan is:

- 1.) a helvetica confessionnak a magyarországi ekklezsiákhoz³ érkezvén a[nn]o 1567. esztendőben Debretzenben synodus lőn, hova begyülének a Tiszántúl és innét való tanítók XVII seniorság alatt valók, melly seniorságok között negyedik neveztetik [p. 4.] a Makóinak. Vide Helv. Conf. edit. Oppenheimii a[nn]o 1616. versio⁴ Ung. p. m. 9. Kétséggkívül azért, hogy e tartomány is az evangéliumot bevette régen azelőtt, következésképpen a szentesi akkori lakosok is.
- 2.) Ámbár ez a helységnek kitsin voltához képest nemigen híres és nevezetes ekklezsia lett légyen is abban az időben, mindazáltal ugyancsak virágzó ekklezsia volt, amint bizonyosan a districtusbeli ekklezsiák catalogusában olvastatik. Vide Lampe M. histor. ecclesiae ref[orma]tae in Hung. et Transylv. pag. 641.
- 3.) A felső seculumnak sokszori siralmas változási miatt a pogány töröknek kegyetlen uralkodása alatt és a tatárnak e tartományon sokízben véghez vitt rablása és pusztítása miatt egynéhányszor is e helység elpusztult. (Mint a mostani élő öreg emberek az ő értékre emlegetik e mostani lakást negyedik megűlésnek.) De mindenkor megszűnés nélkül a sz[ent] evangéliumot hirdető tanítót és lelkipásztort

¹ Törölve: megvilágosítása.

² Törölve: tiszteletnek.

³ Törölve: lett.

⁴ *Prima haec est versio Petri Czene Szentesiensis pastoris p[ro] t[empore] Neosoliensis, Hung[arice] Érsekújvár [sic! Besztercebánya] et senior tractui ejusd[em]. Necne sic Neosolii decanus quidem invenitur r[e]for[matus] nec rudera sup[er]sunt florentissimae ibidem olim eccl[esi]ae [nec] p[rae]scripti s[un]t hinc r[e]for[m]ati cum a[nn]o 1725 propugnacula ejus arcis demolirentur ne Strigonio et Comarino, quod est in vicinitate, prout antea, hostilis esset fundus, qui tenat. Hanc invenit speciem archiep[iscop]us Strigoniensis ut hinc posset eccl[esi]am Christi et fideles r[e]for[m]atos exterminare, excidium eccl[esi]ae et ministris demolitionem immediate clausit nos praefati ipsius archiep[iscop]i [...] condolio et jubilo, Dei tamen manu.*

tartott, kit még a futásokban és az ellenség előtt a Tiszán [p. 5.] lett által költözésekben is magokkal elvittének,⁵ és midőn haza szabadulván megtelepedtenek, legelső gondjuk volt az isteni tiszteletnek rendinek ujjonnan való helyére állítása. Vide infra cap[ut].

Volt olly idő is, mikor Gyulában lakván a török ugyanezt a helyet is megszállották pogány gazdák, úgy mondják, hogy tatárok voltak volna, és az itt való lakosok Sz[ent] Ilonára által költöztek innen mind prédikátorjokkal együtt, onnét jártak ide a templomba akkori prédikátoruk nevét tudja Médi Mih[ály] ur[unk]: *Bökösi Ist[ván.]*⁶

- 4.) Mivelhogy pedig ennek a földnek a természeti termékenysége abban az időben is tsudálkozásra méltó volt, e helységet nevezetes nagy gazdák lakván, kik még szomszéd helységbelieket is, tudniillik bődieket sőt csongrádiakat is kenyérrel tartottak, tehetségek lévén igen érdemes, tudós prédikátorokat szoktak tartani, kik közül némelyek esperestséget is viseltek, mint nevezetessen b. e. Laskói Lőrincz kiről alább cap[ut] 5.
- 5.) Mostan élő öregektől haljuk: míg török hatalma alatt voltak is, midőn a tartomány[na]k tsendessége lehetett az ekklezsiának virágzása az időhöz képest megvolt.⁷ Midőn pedig keresztyén [p. 6.] földesuraik voltak nevezetessen Erdély országi méltóságokból Bogdány és Jármí és n[emes] báró Kemén Simon bírták, mivelhogy magok is református keresztyén földesurak voltak, annyival is inkább virágzott ez ekklezsia.
- 6.) Legközelebb midőn a[nn]o 1699 a törökkel békeség lett, e tartomány újjabban kezdetvén megülettetni – valamint Makó és Vásárhely – úgy Szentes is a szomszéd keresztyén városoknak Ketskémének és Körösnek lakosaikból kezdett igen szaporodni és nevelkedni, honnét nevezetes gazdák jöttek, kiknek maradéki ma is ez ekklezsiának érdemes tagjai, sőt oszlopai. Azon időbéli kegyes lakosok látván a pogány által elégetett és elpusztított templomnak romlását, köveit megeleveníteni, újonnan felépíteni fedéllel, menyezettel, székekkel és karral, bölts mesteremberek által megékesíteni és elkészíteni legelső tiszteknek és gondjoknak esmérvén; [p. 7.] ez újj seculum[na]k kezdetiben a[nn]o 1701. minden szükséges részeit amint elkezdték véghez is vitték. Mellyekről mind a menyezetre feljegyeztetett írás akkori t[iszteletes] tanítónak, Pathi Miklósnak úgy a bets[ületes] tanátsbeli akkori személyeknek nevekkel együtt nem különben mind a tanító székeinek frontispiciumán láttatott számok, minket eléggé bizonyosokká tettek.
- 7.) Ezen megújított templomban szabadossan gyakoroltatott mindaddig ez ekklezsiának isteni szokott tisztelete, mígnem királyi parantsolat által (mely a[nn]o 1746. die 25. julii vármegye gyűlése alkalmatosságával Vásárhelyen publicáltatott, és a következő a[nn]o 1747. die 27. julii Szentesen lett v[á]r[me]gye g[ene]ralis gyűlése alkalmatosságával effectuáltatott). elpetséltetvén [sic! lepecsételtetvén] és elfoglaltatván ez ekklezsia tőle végképpen megfosztatott.

⁵ Vide infra pag. Past. Past. R. D. Rozgonyi [Rozgonyi István szentesi lelkipásztor életéről a kézirat további részeiben olvashatunk, de azt ebben a szövegközlésben nem tesszük közzé.]

⁶ Bükösi Köble István 1667 körül volt szentesi prédikátor. Lásd: Presztóczi Zoltán: Hódmezővásárhelyi református prédikátorok és lelkipásztorok almanachja 1569-től a legújabb időig, Hódmezővásárhely, 2019, 108.

⁷ Lévén az időig Szentes 115 házából álló falutska.